

СВОБОДА

LIBERTY

Часопись для руского народа въ Америцѣ и органъ „Руского Народного Союза“.

Рѣкъ VIII. Мт. Кармель, Па. Четвертъ 8-го Лютото 1900. Число 5.

КАЛЕНДАРЬ.

1	Ч.	4	Тома Златоуст.
2	П.	6	Феодосій премоудр.
3	С.	7	Игнатій, Романа
4	П.	8	Митаревъ, Трехъ Свят.
5	П.	9	Киро, Тома
6	С.	10	Трифона муч.
7	С.	11	Стрътеніе Господне

ЗНАЕСТЬ.

Шабашный фондъ! — Нашъ робѣтникъ.
— Что чувствъ въ свѣтъ? — Вѣсти изъ А-
мерики. — Повѣсти. — Фейлетонъ: Аме-
риканскій шляхтичъ. — Рѣдкий свѣтъ.
— Осолошеніе.

Увага.

Хотѣи приступити до
„Союза“ най посылають
вступне и мѣсячне до ка-
сiera:

Mr. Kond. Kotanczyk
Box 127
S HAMOKIN, PA.

И увѣдомлять секретаря
подъ адресомъ:
Rev. Antony Bonczewsky
10 May Str.
ANSONIA, Conn.

Хто хоче записати собі
ОДНОКУ.

РУСКУ.
РОБѢТНИЧУ ГАЗЕТУ.
най пише на адресъ:

„SVOBODA“
P. O. Box 13
MT. CARMEL, PA.

ШКОЛЬНЫЙ фондъ!

Минувшого року подне-
сева радка — збрати гро-
шѣ на школьный фондъ,
котрымъ бы мы змогли вы-
хотати ряды нашихъ интел-
лигентныхъ людей — посту-
пае, якъ все у насъ на Ру-
си, дуже повольнымъ кро-
комъ. Кромѣ колькохъ на-
шихъ русскихъ громадъ и
колькохъ щирыхъ людей,
нѣхто не зложивъ навѣтъ
бѣдного вѣля.

Правда, богато у насъ на-
родныхъ податковъ тай ино-
гдѣ познати парѣть, якъ ту
бѣдну пѣйду роздѣлити,
однакъ податокъ на школь-
ный фондъ, податокъ на
освѣту молодшого поколѣ-
ня — податокъ зайважливѣ-
нѣй. Освѣченіе народы вы-
дають мѣліоны на освѣту
своихъ дѣтей.

Я новысылавъ книжочки
по всѣхъ нашихъ русскихъ
громадахъ. Маленькіе кни-
жочки. Кожда за 10 п за 5
центѣвъ. Податокъ не пе-
ликий. На крестинахъ, на
весѣляхъ, де доллары котятъ
ся, не богато дати кождому
10 або 5 цнт.

Два разы на рѣкъ: на
новый рѣкъ и на зеленей
свѣта, або коли тамъ при-
годѣнѣе кому, не велика
страта для парохіи, якъ
вѣдѣтунъ свои оффры въ
церквѣ на школьный фондъ.

Зъ початкомъ школьного
року 1900—01 мы мусимо
бодай двоухъ способныхъ
хлопцѣвъ выслати до ви-
сшихъ школъ. На се потре-
ба богато грошей, бо наука
по американскыхъ высшихъ
школахъ богато коштуе.

Я муну въ жалемъ при-
мѣтити, що до сего часу
авѣ одна руска громада въ
Пенсильвеніи, нѣ одного
цента на школьный фондъ
не зложила.

До теперъ впынули слѣ-
дующіе жертвы:

1) Elmira, N. Y.	\$11.05
2) Ansonia, Conn.	10.65
3) К. Гепикъ зъ Win- nipeg, Man.	2.00
4) Русины зъ Rock Springs, Wyo.	3.00
5) Русины зъ New York	2.85
6) Русины зъ Ansonia, Conn.	5.50
7) Jersey City, N. J.	12.00
8) Troy, N. Y.	10.65
9) О. Ст. Макарь	5.00
10) О. Пв. Арданъ	5.00

11) О. Н. Подгорецкій	5.00
12) О. П. Тимкевичъ	5.00
13) О. А. Бончевскій	5.00
14) О. Н. Дмитровъ	5.00
15) О. Н. Стефановичъ	5.00
16) Складка на вѣчу въ Jersey City	11.70
17) Оффра въ церквѣ на новый рѣкъ въ Troy	9.50

Разомъ:

113.90

РОЗХОДЪ:

Бѣлки (книжочки для зби-
ранія грошей):

3 90

Остае въ касѣ: 110.00

Збирайте грошѣ, посылай-
те до касiera: Rev. A. Bon-
czewsky, 10 May Str., Anso-
nia, Conn., а до мене напи-
шѣть картку колько-сте
заслалъ.

Несторъ Дмитровъ.
57 1/2 4th Str., Troy, N. Y.

Нашъ робѣтни- цѣ.

Змѣна, яка зайшла въ
свѣтъ черезъ запроваджене
машинъ замѣсть давнихъ
поединчихъ орудій працѣ,
и черезъ фабрики замѣсть
давнихъ малыхъ вѣстатѣвъ,
причинилась мѣжъ нашимъ
и до эмиграціи людей зъ
одного кѣнца свѣта на дру-
гій, до вандрованія зъ мѣ-
ста на мѣсто и поднесла
бажане новости и змѣне-
ныхъ обогащеніи житя до
небувалой нѣколи перше ве-
личины.

Зъ запровадженемъ ма-
шинъ люди не только по-
чали эмигрировати масами изъ
краю до краю, а такожъ
вѣдѣ одного занятя до дру-
гого. За давнихъ добрыхъ
часѣвъ люди сидѣли на од-
номъ лѣвѣ. Хто якимъ ро-
дилься, такимъ и умиравъ.

Родилься рѣльникомъ, и
умиравъ рѣльникомъ. Ро-
дилься кушцемъ и умиравъ
нимъ и т. д. Та коли на-
стали машинны, люди почали
змѣнявати занятя. Рѣль-
никъ иномъ до мѣсть за
работою и стававъ робѣтни-
комъ, найперше робѣтни-
комъ низшого ряду, може
дроворубомъ, може майне-
ромъ, може доковымъ робѣт-
никомъ. Коли бувъ зручний
и сиритный, выходивъ вы-
ше. Если жъ нѣ, то ста-
валъ о те, чтобы дѣти его бу-
ли лѣшными зарѣбниками,
якъ вѣтъ. И такъ дѣялося,
що батько бувъ доковымъ
робѣтникомъ, а сынъ его
вышшовъ на пр. на плѣом-
бра (plumber), або на крав-
ця, або на мольдра (moulder).

Мольдеръ зновъ выше про-
вадивъ свои дѣти. Они ста-
вали електриками, инже-
нерами, учителями.
Така змѣна занятя була
перше, нѣмъ вынайшли маши-
ны, просто неможлива. Лю-
де жили зъ простыхъ за-
нятъ, котры вѣками були
все тѣ самы. Не було теле-
графѣвъ, желѣзницъ, елек-
тричного свѣта, тай не мо-
гло бути занятя, якъ зъ те-
леграфами, желѣзницами, е-
лектрикою суть получены.
И такъ далѣе.

Що зъ того вышло ще
болѣе? А отъ що: Простѣ,
грубѣ занятя уступають по-
волѣ, а ихъ мѣсто заступа-
ють машинны або новѣ вы-
паходы. Тутъ въ Америцѣ
не видимо ані до вѣстатѣвъ,
анѣ водоносѣвъ, ані не
видимо тыхъ простыхъ
рольничихъ орудій, якъ бу-
ло у старому краю. Такъ
само бачемо, якъ домашня
робота стае леккою и що
въ педовѣмъ часѣ мало бу-
де по домахъ людскихъ вся-
кого мыта и шурованія под-

логи, а будутъ карпеты, що
замѣсть нафты буде елек-
тричне свѣтло и т. д.

Сей поступъ есть власт-
ноу причиноу эмиграціи на-
шихъ людей, не беручи на
увагу навѣтъ дѣйсноу ма-
териальноу и политичноу
нужды «старого краю». Сей
то поступъ людскій выва-
дивъ нашихъ Русинѣвъ изъ
ихъ краевыхъ закутковъ и
пустивъ въ свѣтъ шукати
лѣшнѣ долѣ. Декотры пої-
шли въ Россію, декотры въ
Румынію, декотры въ Кана-
ду, деякі въ Спол. Держа-
вы, Бразилію, Аргентину.
Люде розсѣялись, якъ звѣз-
ды на небѣ. Выкипѣвъ изъ
гнѣзды своихъ поїшли, якъ
вандровны птахи по свѣтѣ
и всюды знайшли водмѣне
житя, котре часто выдае-
лось имъ огнемъ супроти дома-
шнѣ галицкоу водиченьки.

А особливо для жѣнокъ и
дѣвчатъ, що оплаковали свои
«вѣнки» у своихъ власныхъ
мѣстахъ, що при своихъ ро-
днихъ перелазкахъ почували
першій огонь любви, що
при своихъ родненскихъ,
батьковскихъ и матѣнскихъ
голубятахъ плекались.

Нѣхто, здаеся, не може
водчувти тыхъ глубокихъ
зѣтханъ, тыхъ сердечныхъ
довгихъ плачѣвъ, того див-
ного, а такъ порущающаго
переливанія голосомъ и пла-
чемъ, котры зъ собою у
спѣлѣхъ вражають слухача,
якъ бури въ повѣтрѣ, якъ
нѣхто не може, здаеся, зро-
зумѣти, колько то болю и
грызоты коштувало нашихъ
жѣнокъ и дѣвчатъ, коли тѣ
покинувши свои дѣмшчы
села, поїшли на чужій люде,
и чужій зарѣбки. А прецѣвъ
такъ сталося! Америка ихъ
запотребовала! Коли въ А-
мерицѣ отворились новѣ,
высшій занятя для всего жѣ-

ноцтва, якъ занятя въ ган-
длю, якъ занятя при транс-
портѣ товаровъ, якъ занятя
при вырѣбѣ зъ металѣвъ, зъ
дерева, въ друкарняхъ, въ
офисахъ, школахъ, амери-
канскій жѣнки поїшли тамъ
гуртами, а на ихъ мѣсто
достарчивъ «старый край»
свѣжого товару, мѣжъ ко-
трыми знайшлися и нашѣ
Русинки. Сей «новый товаръ»
знайшовъ занятя при робо-
тахъ простѣйшихъ и зара-
зомъ такихъ, при котрыхъ
жѣнки вѣками працюють,
отже при пряденю, тканю,
шитоу, а такожъ и при ип-
сихъ работахъ, котры жѣн-
ки майже выключно роблять,
якъ домашня служба, пра-
ця въ табачняхъ и т. д. О
сколькѣ менѣ вѣдомо, нашѣ
Русинки роблять въ пятьохъ
рожнвородныхъ фабрикахъ.
Наиболѣе ихъ робить по
табачняхъ, де выключно тя-
гнутъ «гиче» зъ листа тю-
тюнового. Се робота не тяж-
ка и ели не мыла ся, ту
саму роботу роблять нашѣ
жѣнки въ краю въ Заболо-
товѣ, близько мѣста Коло-
мыи.

Платня по табачняхъ не
велика. Кожда робить на
себе, а що сиритность тутъ
значить наиболѣе, рѣдко
котра може на тыждень \$8
заработи.
Друга робота для нашихъ
жѣнокъ въ Америцѣ есть
въ резѣвни (tag значить
шматъ). Тамъ водгивають
гузвѣки, крають лахи и т. д.
Платня страшно мала.
Трета робота въ кашело-
ховни, де чистѣе заячѣ
скѣрки и де рѣвно-жъ мало
що зарабатють.
Четверта робота въ дром-
румѣ (drum кросна), де
«шкрабають» карпеты и де
можна добре зарѣбити. «Пе-
редна шкрабачка» може взя-
ти и \$10 на тыждень.

Пята робота въ карпетов-
ни, де мотаютъ нитки. «Мо-
тачки», якъ и «шкрабачки»
мають платню не стаду, а
беруть пѣйду послѣ того,
колько «вырѣбляютъ» фун-
товъ.

Кромѣ работы по фабри-
кахъ нашѣ жѣнки роблять
по готеляхъ и по службахъ.
По готеляхъ мыють подлоги
и тарелѣ, а по службахъ
кромѣ той работы нявчатъ
дѣти, найчастѣйше хѣба жи-
довскій. Рѣдко котра навчитъ
ся только кухарства, чтобы
могла самостоѣно провади-
ти кухню. Платня по готе-
ляхъ и службахъ не велика,
а до того страшна. Не знаю
добре, але здаеся менѣ, що
нашѣ Русинки зъ готелѣвъ
и службъ частѣйше звѣдять
ся на вѣнацо, якъ зарѣбля-
ючи на хлѣбъ насущный у
шапѣ.

Маючи малу платню, на-
шѣ (самостоѣны) робѣтницѣ
жизють дуже лихо. Суть ме-
жи ними такіе и такіе хѣ-
ба наиболѣе, що только
разъ на день и то въ вечерѣ
ѣдять мясо. На свѣдане и
обѣдъ мають каву (часами
гербату) зъ хлѣбомъ и мо-
локомъ за одного цента або
каву зъ хлѣбомъ и jelly
(jelly сокъ зъ овочѣвъ) за
одного цента, або каву зъ
хлѣбомъ и топленоу соло-
ниною за три до чотыри
центы, або каву и сухій
хлѣбъ, або гербату и сухій
хлѣбъ, або вѣднѣ самы
хлѣбъ зъ «мустрикомъ» (муш-
тарда). О! бѣда есть дуже
выгадлива, бодай такъ, якъ
самѣ роскошѣ.

Не диво тому, що декотры
нашѣ дѣвчата «упадають».
Бо хто-жъ бы не «упавъ»,
коли-бъ на него цѣла гора
бѣды звалила ся и приду-
(Продовжене на другой сторѣ).

Американскій шляхтичъ.

Образъ зъ житя русскихъ робѣтничѣвъ
— въ 3. актахъ. —

Написавъ Стефанъ Макарь.

(Далѣе)

СЦЕНА 5.

Входятъ Иванъ, Грицъ зъ наперами подъ пахоу, Петро, Данько
и Василь, опѣсѣ Евка.

Петро (горячо). Я то все повѣдаю, що нашѣ
люде нѣчо за себе не добають! Говори ему що
хочешъ, проси, толкуй, — нѣ! — навѣтъ пе-
рѣиде послухати, де радить ся про его власну
долю!

Данько. Якъ бы такъ поставити колька бо-
чѣлокъ пива за дармо и писнути мѣжъ людми,
що буде даремна забава, то за яку хвилю не
бракло бы при барылцѣ ані одного; а такъ то
не послухаетъ!

Василь. Або якъ бы поліемень нагнѣвъ на
робѣтничій мѣтингъ то кождый побоявъ бы ся его
наказъ и епѣшавъ бы чымъ скорше.

(Всѣ стоятъ при столѣ. Грицъ перебирае паперы опѣсѣ
подводити поважно очи на товариштѣвъ).

Грицъ. Чого вы такъ не потрібно горячи-
тесь и выговорюете такъ на людей?

Петро. Якаже-жъ ты не скипати злѣстью, якъ
бачишь ся такую байдужность для своего власного
добра?

Грицъ. Вы все трохи въ блудѣ. Народъ не
можетъ возмѣтъ вѣнати за его байдужность! Вѣтъ

тому такимъ, бо не понимае гараздъ, чи въ та-
кихъ мѣтингахъ та снѣльныхъ порадахъ буде для
него хосень чи нѣ.

Петро. Доки-жъ его ждати, заки вѣтъ нав-
чить ся? Та-жъ наука не прѣиде за нимъ сама
до хагы!

Грицъ. Певно, що нѣ, але и вѣтъ самъ не
прѣиде до науки, доки не знайдуть ся такіе лю-
де, котры будутъ ему заодно трубѣти про неп-
заохочувати его та вказувати для него на хосень
зъ немъ. А заки чоловікъ се поразумѣе та, заки
найдеся болѣе такихъ людей, котры-бъ розпо-
сни свѣтло правды и науки, мине немало часу.
Лишь терпѣливостъ и працѣ, але працѣ разум-
ной та безпастанноу.

Иванъ. Грицъ добре говорить. Я самъ по
собѣ знаю, якъ оно. Прѣйшовъ я до Америки,
мало що знавъ и бачивъ, то-жъ якъ достава въ ро-
боту и заплату, то гадавъ, що они менѣ ще Богъ
знае яку ласку робять. Зъ часомъ, якъ пригля-
нувъ ся близше та прислухавъ ся розмовамъ
другихъ людей, зачавъ ипакіе думати. Та все-жъ
опо теперъ инакше. Люде вже стають горнутися
до гурту, не такъ якъ бывало, що кождый хо-
диль особнякомъ, де его хто тронувъ тамъ по-
ступивъ ся.

СЦЕНА 6.

Тѣ самы и Евка.

Евка (вѣдѣе злѣстна и иде вѣрѣтъ до Иванъ). И
куды ты чоловіче божій волочинъ ся? По що
тобѣ явкешъ тамъ мѣтингѣвъ? Ты хочешъ, чтобы
самъ прѣйшовъ на нещасте и ще мене зъ Мару-
сею змарпувавъ?

Иванъ. Тихо, мати! чого такъ розкрывала
ся? Чого-бъ а мавъ тебе и себе марпувати?

Евка. Вже я знаю чого, а ты абысь менѣ
не лавивъ тамъ болѣе, бо побачишь, що тебе
водѣйду! Не бѣй ся, я собѣ ще зъ Марусею мѣ-
сця знайду! О, дивѣть ся на него! Якій менѣ!..
Вѣтъ буде побивати ся за другихъ, а дома до
нѣчого рукъ не приложитъ! Диви ся на другихъ
людей! Чомъ не ходивъ тамъ кумъ Чорный? або
такій Джорджъ, хочъ и вѣнчанный, а не шавъ тамъ
своего носа, бо все они знають, що то добра не
принесе!

Грицъ. Газдыне, дайте покой, та-жъ мы то
робимо для добра другихъ и своего власного!

Евка (махавъ на него руками). О, ты такожъ по-
рядне злѣвенько! Хто-бъ тебе не знавъ, то бы
тебе певно кушывъ, але я и зъ тобою колѣсь по-
говорю! (водходить оглядаючисъ на нихъ). Якій менѣ
тамъ книжники — не выдали ихъ!

Данько. Наина газдыня женять ся сегодня.
Иванъ. Що тамъ їи дивуватися? Меле тай
перемеле.

Петро. Ходѣмъ мы зъ того всего переоди-
гнути ся.

Грицъ. Ідѣть, ідѣть, я ще лишу ся, бо
хочу переглянути докладно станъ касы. (всѣ вод-
ходятъ).

СЦЕНА 7.

Грицъ опѣсѣ Марусю.

Грицъ (перегортае картки, опѣсѣ зазирае книжку и
глубоко зѣтхаетъ). Такъ менѣ чомусъ важно и тужно
мовъ камѣнь хто на груди зваливъ! Шось оно
не на добро ворожить... Той Джорджъ мусить
бути лиха людини! По що-жъ вѣдѣ волочинъ зъ
себою Марусю до тыхъ няницъ Чорныхъ? Дѣв-
чатко ще молоденьке, недосвѣдчене... Чого оно у
нихъ навчитъ ся? Певно нѣчо доброго! (всѣ)

Мабуть вѣтъ си вже добре обмотавъ въ свои
сѣти тай газдыню прыхиливъ до себе... А я еп
такъ любивъ, та мабуть не доведешъ вже менѣ
зажпѣти счастья...

Маруся (входитъ зъ кошечкою весела). А я ба-
чила якъ вы все вертали до хаты! (кладѣ кошкѣ).

Грицъ (прислушае до неѣ близше). Де-жъ ты насъ
бачила?

Маруся. Я була у Чорныхъ и бачила весь
крѣзь вѣкно. (сѣвъ ся) Не можна було спекати ся
ей. Якъ стала «просити» вступѣтъ на хвилюку тай
вступѣтъ! Що-жъ было робити? А якій тамъ,
Грицю, неладъ въ хатѣ, я бы тамъ зъ грѣхъ не
мешкала...

Грицъ Певно не мае часу, чтобы поробити
дома порядки.

Маруся. А какъ! не мае! Сидитъ въ хатѣ
та йно нюхтитъ, кого бы вхотати, чтобы давъ
на віску. Отъ и теперъ задержала тамъ Джорджа
та певно и вѣдѣ него вымантитъ де-що...

Грицъ (махавъ рукою). Таке то вже насѣне.

Маруся. Опа, Грицю, и про тебе плескала.

Грицъ. А ты дала за вѣру?

Маруся (сѣвѣючисъ). Такожъ кажешъ! Я навѣтъ
добре не слухала ен торохкотаня.

Грицъ. Та я не про те, я бы хотѣвъ зъ то-
бою нытъ про де-що побесѣдувати!

Маруся (живо). Може за ту мою сукню?

Грицъ. Нѣ, не про те, про щось важѣй-
шого.

Маруся. Про що-жъ?

Грицъ (жне ся, перестуае зъ ноги на ногу и по-
кашлѣе). Знаешъ, Марусю... якъ бы то тобѣ ска-
зати... видишь... бо то уважаешъ... (погравъ рукою
по чолѣ).

Учѣте ся, браты мои!	И чужому научайтесь,		Всюды нѣвечить ся правда,	Въ вашихъ лишь сердцахъ, о братья,
Думайте читайте,	И своего не цурайтесь!		Всюды пануе брехня,	Пай не повстане вона!
	Т. Шевченко.			Ив. Франко.